

Omastehooldus Eesti hoolekandesüsteemis

võrdsed võimalused inimväärseks eluks

sotsiaal
ministeerium

Sirlis Sõmer-Kull
Hoolekande osakonna juhataja
Sotsiaalministeerium

sotsiaal
ministeerium

KAVA

- › Lähedaste hoolduskoormuse olukord uuringute põhjal
- › Abistamiskohustuse õiguslikud alused
- › Abistamise korralduse taset iseloomustavad näitajad
- › Võimalikud arengusuunad ja diskussioon

- › Põimuvad omastehooldajate, täiskasvanud hooldustvajavad isikud, puudega lapsed

› LÄHEDASE HOOLDAJATE OLUKORD UURINGUTE PÕHJAL

Uuringud

- › “Puuetega inimeste ja nende pereliikmete hoolduskoormuse uuring” . 2009.
- › Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring 2009 sh hoolduskoormus
- › “Hoolduskoormuse vähendamiseks jätkusuutliku eakate hooldussüsteemi finantseerimissüsteemi väljatöötamine”. 2009
- › www.sm.ee

Täiskasvanud isiku omasteholdaja profiil

- omasteholdusel on suur koormus; hinnanguliselt 70% kogu hoolduskoormusest
- valdavalt jääb peamiste pereliikmetest hooldajate vanus vahemikku 50-75 eluaastat.
- 62% puuetega inimeste peamistest pereliikmetest abistajatest või hooldajatest on naised ning 38% mehed
- üle poole (59%) peamistest hooldajatest on oma puudega pereliikme ainukeseks hooldajaks.

Täiskasvanud isiku omasteholdaja profiil

- 29% hooldajatest töötab ning 2% õpib, mitteaktiivseid hooldajaid (töötud, töövõimetuspensionärid, kodused) on kokku 17%
- 59% hooldajatest osutab puudega inimesele abi iga päev vähemalt kolm tundi (üle 20 tunni nädalas).
- Suurema hoolduskoormusega on sagedamini sügava puudega ning üle 50-aastaste puuetega inimeste hooldajad.
- 18% hooldajatest on pidanud vähendama/ loobuma töötamisest või õppimisest

Hooldusteenuste vajadus

Teenus	Teenuse mahud 2007	Osakaal 65+	Tegelik vajadus 2008	Tegeliku vajaduse osakaal 65+
Hooldekodud	4 970	2,2%	6 380	2,8%
Kodused formaalsed teenused	6 428	2,8%	23 926	10,4%
Hooldushaiglad	1 104	0,6%	3 190	1,4%
KOKKU formaalse hoolduse saajad	12 502	5,6%	33 496	14,6%
Omastehoolduse saajad	38 686	16,8%	17 692	7,7%
Kokku formaalse ja omastehoolduse saajad	51 188	22,3%	51 188	22,3%

Puudega lapsega pere hoolduskoormus

- › Vanema peamised abistajad
 - › 68% - teine leibkonnaliige
 - › 41% - pereliige väljastpoolt leibkonda
 - › **3%** - ametlik hooldaja, tugiisik, isiklik abistaja, lapsehoidja
 - › 5% keegi teine
 - › **16%** - ei ole muud abistajat peale puudega lapse peamise hooldaja

Puudega lapse olemasolu mõju leibkonnaliikmele

- 32% - keegi leibkonnaliikmetest pidi muutma töövormi
- 35% - ... pidi vähendama töökoormust
- 22% ... pidi loobuma tööl käimisest
- 10% - ... vähendama õppekoormust
- 11% ... pidi loobuma õppimisest
- 31% ... on veetnud vähem aega soovitud pereliikmetega
- 55% ... on tegelenud soovitud vähem oma huvidega
- 60% on soovitud vähem aega, et lihtsalt puhata

Hoolduskoormusega isikute vajadused

- Üle kolmandiku (37%) hooldajatest vajab hooldamisel lisaabi, 11% olulisel määral.
- Kõige enam vajatakse teenustest:
 - transporditeenuseid
 - hoolduskoormust vähendavad teenused: tugiisiku, isikliku abistaja, lapsehoiu, koduabiline, ööpäevase hoiu või päevakeskuse teenuseid

➤ ABI ANDMISE KOHUSTUS JA OLUKORD

Abi andmise kohustus (SHS)

- ÕIGUS (SHS §3)
- 3) abi andmise kohustus, kui isiku ja perekonna võimalused toimetulekuks ei ole piisavad;
- 4) isiku ja perekonna toimetuleku soodustamine.

- KOHUSTUS
- KOV ülesandeks on sotsiaalteenuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmise korraldamine ning sotsiaaltoetuste määramine ja maksmine
- Valla- või linnavalitsus korraldab abi vajava puudega isiku toimetuleku sotsiaalteenuste osutamise, sotsiaaltoetuste maksmise, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi osutamise teel.

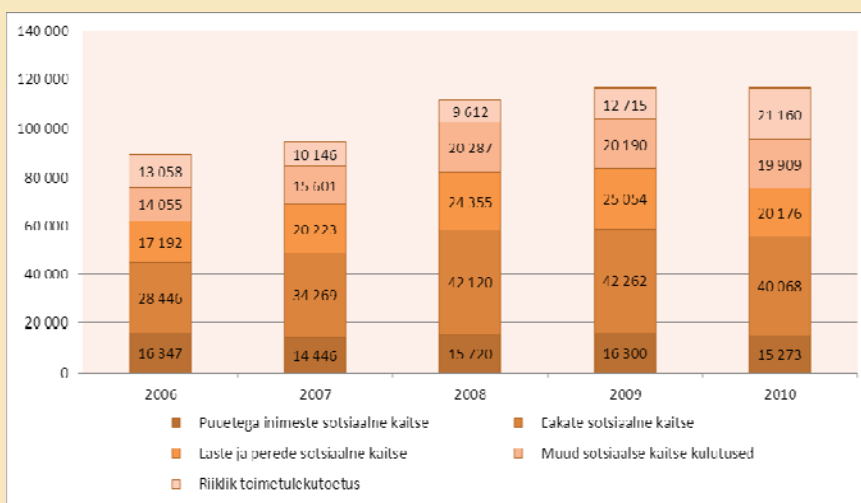

Eesti sotsiaalhoolekande korraldus

Riiklikult rahastatavad ja korraldatavad sotsiaalteenused (läbi SKA)	Riiklikult rahastatavad ja kohalikul tasandil (MV, KOV) korraldatavad sotsiaalteenused ja -toetused	Kohalike omavalitsuste korraldatavad ja rahastatavad sotsiaalteenused ja -toetused
➤ Psüühilise erivajadusega inimeste hoolekanne, ehk eri-hoolekandeteenused ➤ Puuetega inimeste rehabilitatsioon ➤ Ohvriabi teenus	➤ Laste asendushooldus (asenduskodu, perekonnas hooldamine) ➤ Puuetega inimeste abivahendid (proteesid, ortoosid ja muud abivahendid) ➤ Toimetulekutoetus ➤ Puudega lapse lapsehoiuteenus	➤ Isikliku abistaja ja tugiisiku teenused ➤ Hooldaja määramine ja hooldajatoetus ➤ Koduteenused ➤ Päevakeskuse ➤ Hooldamine hk ➤ Eluasemeteenused ➤ Sotsiaaltransport ➤ Varjupaigatoetus ➤ Turvakoduteenus

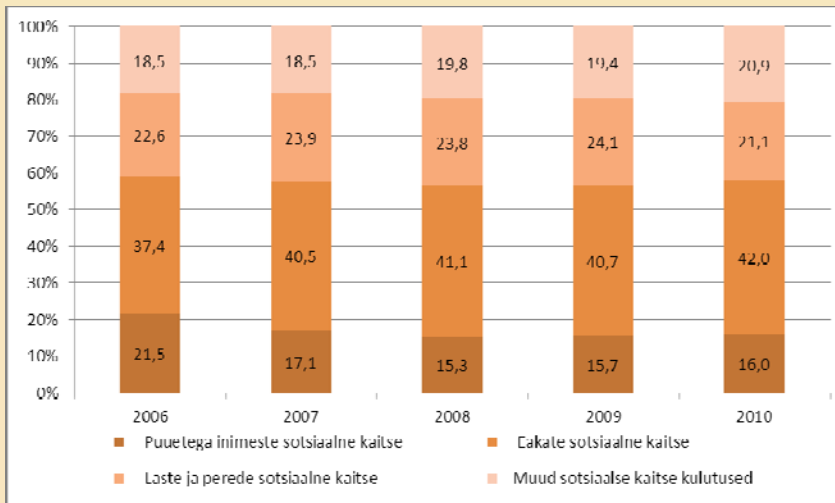

Kohalike omavalitsuste sotsiaalse kaitse kulutused sihtrühmade järgi, tuhat eurot

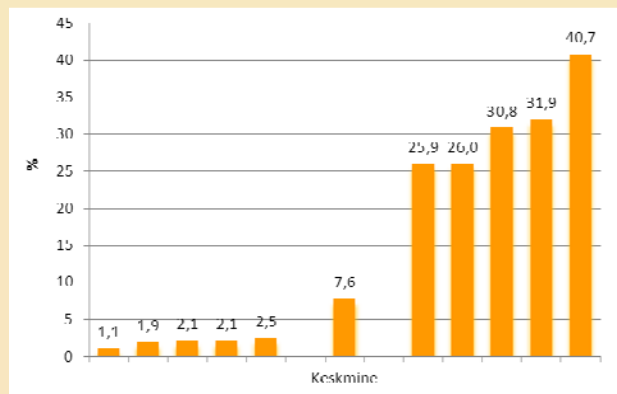

Kohalike omavalitsuste sotsiaalse kaitse kulutuste struktuur (toimetulekutoetusega), %

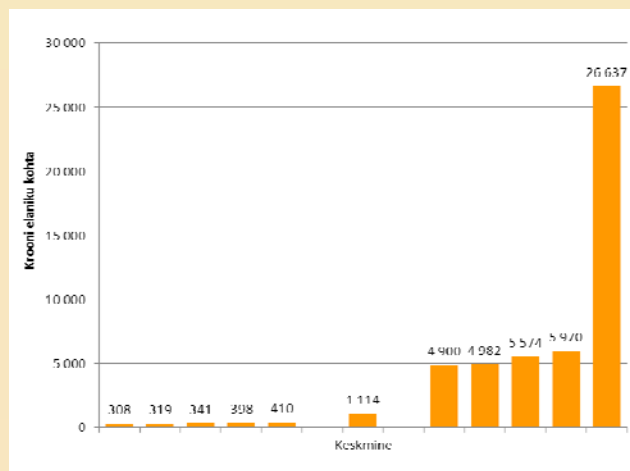

Sotsiaalse kaitse kulutuste (toimetulekutoetusega) osatähtsus KOVi kogukuludes, 2010, %

Sotsiaalse kaitse kulutused (toimetulekutoetuseta) ühe elaniku kohta, 2010, krooni aastas

Teenusekasutajate arv KOV-des, 2010.aasta

Koostisüksus	Kodu-teenused	Eluaseme-teenus ¹	Tugisiku-teenus	Isiklik abistaja	Lapsehoiu-teenus	Perekonnas-hooldamine ²
Harju	557	499	18	19	586	46
Hiiu	58	36	1	2	9	2
Ida-Viru	585	1685	86	4	64	57
Jõgeva	538	220	69	0	11	4
Järva	135	264	6	17	10	6
Lääne	197	65	7	15	30	4
Lääne-Viru	335	534	15	14	23	8
Põlva	192	149	5	9	75	13
Pärnu	417	291	61	15	34	16
Rapla	233	311	8	1	47	17
Saare	175	125	71	13	3	8
Tallinn	1386	1750	60	173	1871	76
Tartu	592	571	259	44	923	28
Valga	250	173	33	0	20	16
Viljandi	237	101	39	2	47	18
Võru	338	284	60	16	9	18
Kokku	6225	7058	798	344	3762	337

¹Eluasemete arv, aasta lõpus; ² aasta lõpus

Teenust osutavate omavalitsuste arv (226), 2010. aastal

	Kodu- teenused	Eluaseme- teenus	Tugisiku- teenus	Isiklik abistaja	Lapsehoiu- teenus	Perekonnas hooldamine
Harju	22	19	8	8	12	15
Hiiu	5	5	1	2	1	1
Ida-Viru	17	14	2	1	2	12
Jõgeva	12	9	6	0	1	3
Järva	10	8	3	2	1	4
Lääne	8	9	3	4	1	1
Lääne-Viru	14	15	6	4	1	6
Põlva	11	13	1	4	2	5
Pärnu	13	16	6	3	2	4
Rapla	10	10	3	1	3	7
Saare	11	12	4	4	1	4
Tallinn	1	1	1	1	1	1
Tartu	16	16	5	2	7	7
Valga	8	12	6	0	2	6
Viljandi	8	9	8	2	2	8
Võru	10	13	3	3	1	6
Kokku	176	181	66	41	40	90

Teenust osutavate omavalitsuste arv (226), 2010. aastal

- KOV poolt korraldatud omastehoolduse eneseabigrupid
- KOV poolt korraldatud omastehoolduse koolitused

➤ * statistikat ei koguta

Hooldaja ja hooldajatoetus

› Täisealise isiku hooldus (SHS 28²)

- › (1) Valla- või linnavalitsus seab hoolduse täisealisele isikule, kes vaimse või kehalise puude tõttu vajab abi oma õiguste teostamiseks ja kohustuste täitmiseks, kui eestkoste seadmine sellele isikule ei ole vajalik. Hoolduse seadmisel määratakse kindlaks hooldaja ülesanded.
- › (2) Hooldust teostab valla- või linnavalitsuse poolt määratud hooldaja. Hooldus seatakse ja hooldaja määratakse hooldatava nõusolekul.
- › (3) Hooldaja võib hooldatavat esindada üksnes hooldatavalt saadud sellekohase volituse alusel.
- › (4) Valla- või linnavalitsus lõpetab hoolduse, kui seda soovib hooldatav või kui hoolduse seadmise alus on ära langenud.
- › (5) Kohaliku omavalitsusüksuse volikogu kehtestab hoolduse seadmise ja hooldaja määramise korra.

Sotsiaalmaksu maksmine

- › (1¹) Vald või linn maksab sotsiaalmaksu Eestis elava isiku eest, kes:
 - 1) hooldab puudega isikut sotsiaalhoolekande seaduse § 28² alusel ja kellele valla- või linnavalitsus maksab toetust puudega isiku hooldamise eest ja kes ei tööta ega saa riiklikku pensioni või
 - 2) hooldab puudega last ja kellele valla- või linnavalitsus maksab toetust puudega lapse hooldamise eest ja kes ei tööta ega saa riiklikku pensioni.

➤ RIIKLIKUD MEETMED JA RIIGI TUGI KOVIE HOOLEKANDE KORRALDAMISEL

Riiklikud meetmed puudega laste peredele

- * PISTS makstakse puudega lapse toetust ja õppetoetust. Puudega lapse toetus olenevalt puude raskusastmest on kuus kas **69,04** eurot või **80,55** eurot.
- * Rehabilitatsiooniteenus (*sh füsioterapeudi teenust, tegevusterapeudi ja loovterapeudi teenust ning sotsiaaltöötaja, eripedagoogi, psühholoogi ja logopeedi teenust*) – max **1596** euro aastas lapse kohta
- * Abivahendite vajaduse hindamine ja määramine. Abivahendite müük, laenutamine ja hüvitamine.
- * 420 raske või sügava puudega lapse hoiuteenus ja muude neile vajalike teenuste osutamist ja arendamist **994 226 euro** ulatuses aastas.
- ESF toetus KOV teenuste arendamiseks

Riiklikud meetmed hooldajale

- › *Puuetega inimeste organisatsioonide rahastamine HMN, ESF – eneseabi rühmad, psühholoogiline abi; juhendid
- › „Hooliva hooldaja käsiraamat“. 2009
- › Vanaduspensioni määramiseks nõutava pensionistaaži (15 aastat Eestis omandatud pensionistaaži) olemasolul tekib emal, isal, võõrasvanemal, eestkostjal või hooldajal, kes on kasvanud vähemalt kaheksa aastat alla 18-aastast keskmise, raske või sügava puudega last, õigus vanaduspensionile 5 aastat enne vanaduspensioniiikka jõudmist.
- › Puudega lapse emal või isal on õigus saada lapsepuhkust üks tööpäev kuus kuni lapse 18-aastaseks saamiseni, mille eest tasutakse keskmise töötasu alusel.

Raske või sügava puudega lapse lapsehoiuteenus

- › Raske või sügava puudega lapse vanemale hüvitab riik lapsehoiuteenuse kulusid.
- › Lapsehoiuteenus ei kompenseeri puudega lapsele ja tema perele lasteaiakoha puudumist või koolis käimise võimaluse puudumist.
- › Puudega lastel on teistega võrdsed õigused käia lasteaias ning koolis ja lapsehoiuteenus on lapsevanema jaoks täiendav abi puudega lapse kasvatamisel.
- › Puudega lapse lapsehoiuteenuse vahendite ülejäägist võivad kohalikud omavalitsused arendada ja osutada puuetega lastele ja nende peredele vajalikke teenuseid.
- › 420 raske või sügava puudega lapse hoiuteenuse ja muude neile vajalike teenuste osutamist ja arendamist **994 226 euro** ulatuses aastas.

Riiklikud hoolekandeprogrammid (ESF)

- 2010.aastal alustati ESF-i meetme „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed“ toel hooldusteenuse pakkumist rohkem kui:
 - 700 inimesele, et nende hooldajatel oleks võimalik tööl käia.
 - 2011.aastal alustati samal eesmärgil lapsehoiuteenus, tugiisiku ja isikliku abistaja teenuse pakkumist.

Meede „Töölesaamist toetavad hoolekandemeetmed“

Viiakse ellu läbi avatud taotlusvoorude ja programmide.

Avatud taotlusvoorud (**INNOVE**):

I voor (2009)– nõustamisteenused, transporditeenus ja lapsehoiu teenus;

II voor (2010) – hooldusteenused;

III voor (2011) – tugiisiku, isikliku abistaja ja lapsehoiu teenus

Planeerimisel IV voor (2012) - tugiisiku, isikliku abistaja ja lapsehoiu teenus ning (*kodused*) *hooldusteenused* (?)

Käimasolevad arengustegevused riigi poolt

Teenusejuhised KOV teenustele 2011. aasta lõpus

- soovituslike nõuete kirjeldus, millest teenuste osutamisel lähtuda
- eakatele suunatud teenustest kirjeldatakse koduteenus ning päevases ja ööpäevases vormis osutatav hooldusteenus
- Puudega lapsele – lapsehoiuteenus, tugiisik, transporditeenus, elukoha kohandamine + riiklikud teenused (rehabilitatsioon, puudega lapse lapsehoid, abivahendid)

KOV sotsiaalteenuste nõuete riiklik sätestamine ?

Hooldusvajaduse hindamise meetodika (InteRAI) kasutuselevõtmise ettevalmistamise jätkamine – võrreldava ja objektiivse hooldusvajaduse hindamise kasutusele võtmine - KOV/perearst koostöös

Käimasolevad arengustegevused riigi poolt

ESF 2012 -2013/ 2014 + ette valmistamine

Kolmandasektori organisatsioonide jätkuv toetamine HMN

Riiklike lapsehoiuteenuste pakkumise laienemine igal aastal KOVs

Sügava puudega lapse hoiu ja toetuse teenuste analüüs (toetaks lasteaias, koolis käimist, võimaldaks vanemal ühiskonnas osaleda)

Käimasolevad arendustegevused riigi poolt

- › (koduste) hooldusteenuste rahastamise toetamise võimaluse analüüs – kaasrahastuse mudeli kasutusele võtmine
- › hoolduse ja tervishoiu tugevam seostamine – hindamine esmatasandil, hoolduse ja õendusabi koos osutamine
- › Esmatasandi koostöö tugevdamine – sotsiaaltöötaja/perearst/

Riiklikud strateegiad

- › Laste ja perede strateegia – 2011
- › Aktiivse vananemise strateegia – 2012
- › Puuetega inimeste õiguste kaitse strateegia 2012/2013

Laiapõhjalisemad aruteluküsimused

- › Üheselt mõistetav tasakaal isiku ja pere vastustuse ning KOV/riigi vastustuse vahel

- › Tugiteenuste kättesaadavus hooldustvajavale inimesele – KOV suutlikkuse ühtlustamine, riigi tugi

- › Omastehooldaja olemasolu ja vajaduste esile toomine. (toetuse suurendamine hooldajale peaks olema kooskõlas tugiteenuste kättesaadavusega)
 - › Omastehooldaja tugimeetmete kirjeldamine õigusloomes?

- ›